

ترکیه در تلاطم اقتصادی

JEAN-PIERRE SERENI نویسنده:

روزنامه نگار، مدیر پیشین «نول اکونومیست» و سردبیر پیشین «اکسپرس». نویسنده کتاب های متعدد در مورد شمال غرب آفریقا (مغرب)، خلیج [فارس]، سوخت، رهبران بزرگ و جمهوری پنجم.

برگردان: شهباز نخعی

پس از پیروزی نامزد اپوزیسیون در انتخابات شهرداری استانبول و ابطال آن، از مردم این شهر دعوت شده که در ۲۳ ژوئن باردیگر پای صندوق های رای بروند. وخیم تر شدن وضعیت اقتصادی ترکیه می تواند اثری سنگین بر نتیجه این انتخابات بگذارد.

از این پس مخالف اصلی رئیس جمهوری رجب طیب اردوغان نه سیاسی بلکه اقتصادی و مالی است. پول ملی کشور، لیره ترک، بیش از پیش دچار نوسان شده است. پس از دستکم ۳۰ درصد کاهش

Orient XXI .

نشریه اینترنتی درباره سیاست، فرهنگ، اجتماع، اقتصاد، دیپلوماسی ژوئن ۲۰۱۹

ارزش در سال گذشته، در ۴ ماه نخست سال ۲۰۱۹ نیز ۱۰ درصد از ارزش لیره کاسته شده و این پول در برابر دلار آمریکا ۱۵ درصد سقوط کرده است. این سراسیب پولی به سرعت بر ذخیره های ارزی رسمی بانک مرکزی ترکیه اثر گذارده است. در روز پنجشنبه ۹ ماه مه، بانک مرکزی بیش از یک میلیارد دلار صرف حمایت از پول ملی کرد و بدون دستیابی به نتیجه نزدیک به ۶ میلیارد دلار بازخريد کرد. با این حال، پول ملی به زیر سطح نمادین ۶ لیره ترک برای یک دلار سقوط کرد. در هفته پس از اعلام ابطال انتخابات شهرداری استانبول در ۶ ماه مه، بیش از ۴ میلیارد دلار بیهوده صرف دفاع از پول ملی شد.

سرزنش در حزب عدالت و توسعه

با این ضرباهنگ، بانک مرکزی ترکیه چه مدت می تواند دوام بیاورد؟ به طور رسمی، ذخیره های ارزی ترکیه حدود ۳۰ میلیارد دلار است. ابطال انتخابات استانبول در دومین هفته ماه مه ۱۴ درصد از این مبلغ را تحلیل برده است. با این روال، نمی توان گفت که ترکیه می تواند تا ۲۳ ژوئن دوام بیاورد. این تاریخی است که کمیسیون انتخابات برای تجدید انتخابات ابطال شده که در آن اکرم امام اوغلو، نخستین مخالف انتخاب شده به عنوان شهردار استانبول از یک ربع قرن پیش، اعلام کرده است. اعلام این تجدید انتخابات، که این هم نخستین بود، در بسیاری از محله های شهر با تظاهرات پر سروصدا - به هم زدن قابلمه ها - توسط تظاهر کنندگان خیابانی روبرو شد. تصمیم ابطال انتخابات به دستاویز انتصاب ناظران «فاقد صلاحیت» گرفته شد. این درحالی بود که

نشریه اینترنتی درباره سیاست، فرهنگ، اجتماع، اقتصاد، دیپلوماسی ژوئن ۲۰۱۹

انتخابات اعضای شورای شهر یا شهرداران مناطق که در آنها حزب عدالت و توسعه اکثریت یافته بود، و توسط همان ناظران «فاقد صلاحیت» نظارت شده بود باطل نشد و این امر تا حدی تکان دهنده بود که حتی سبب انتقاد پیشکسوتان حزب عدالت و توسعه مانند عبدالله گل، رئیس جمهوری پیشین یا احمد داوود اوغلو، نخست وزیر پیشین شد و از همبستگی با رئیس پیشین خود خودداری کردند.

اما اردوغان نمی تواند انتخابات ۲۳ ژوئن را بیازد. استانبول، به عنوان مرکز ثقل دادوستد ترکیه، که یک سوم تولید ناخالص داخلی آن را تشکیل می دهد برای او اهمیت بسیار دارد و بی تردید در عرصه مالی برای حزب عدالت و توسعه و سوداگران آن اهمیت از این هم بیشتر است. شکست در استانبول اعتراف به ضعف غیرقابل تحمل برای کسی خواهد بود که خود را در حد و اندازه سلاطین دوران شکوهمند امپراتوری عثمانی مانند سلطان سلیمان فاتح، مقتدر می داند. بنابراین او از همه ابزارهای لازم برای متقاعد کردن رای دهندگان استفاده می کند و با اعمال قدرت کنترل انحصاری بر منابع حکومتی و میلیون ها کارمند آن، حتی بنابه گفته داوود اوغلو از تجاوز مجدد «به مقررات جاری قانون و عرف رایج» نیز ابا نمی کند. بازداشت های اخیر دانشگاهیان و حمله علیه روزنامه نگاران نشانگر این است که او برای این کارها آمادگی دارد.

با این حال می باید که وضعیت مالی کشور چنین اجازه ای را بدهد و در حال حاضر چنین نیست. رشد اقتصادی منفی ۳ درصد است و با سقوط لیره ترک، نرخ تورم در ماه مارس به بیش از ۲۰ درصد رسیده و تورم مواد غذایی بیش از ۳۰ درصد است. امری که تحمل آن برای معیشت خانوارهای متوسط که بخش مهمی از رای دهندگان حزب عدالت و توسعه را تشکیل می دهند

نشریه اینترنتی درباره سیاست، فرهنگ، اجتماع، اقتصاد، دیپلوماسی ژوئن ۲۰۱۹

دشواری آفرین است. در استانبول، و نیز پایتخت، آنکارا و دیگر شهرهای بزرگ، رای دهندگان با فاصله‌هایی بیش از ناحیه بسفور، به این حزب پشت کرده‌اند. در یک سال، نرخ بیکاری از ۱۰.۸ درصد به ۱۴.۷ درصد جمعیت فعال افزایش یافته که نزدیک به ۵ میلیون بیکار را دربر می‌گیرد.

بانک مرکزی زیر فشار

موفقیت عملیات نجات در دست‌های بانک مرکزی ترکیه (BCT) است که در سال‌های دهه ۱۹۳۰ توسط مصطفی کمال آتاتورک پایه‌گذاری شده و معمولاً از سال ۲۰۰۱ مستقل بوده است. اما زمانه عادی نیست و دست اردوغان و دامادش برات آلبایارک که وزیر دارایی است، بر رئیس کل بینوای این بانک سنگینی می‌کند. چنین مواردی کم نبوده است: دستکم ۷ انتخابات در مدت ۵ سال برگزار شده است.

در ۲۵ آوریل دیده شد که بخشنامه ماهانه بانک مرکزی ترکیه عبارت کوچک «در صورت لزوم سیاست انقباض پولی درپیش گرفته خواهد شد» مرسوم در پایان اظهارنظرهای خود را حذف کرد. با این کار به این امر قطعیت داده شد که در برابر افزایش قیمت‌ها در هفته‌های پیش رو، کاری انجام نخواهد شد. بر همین روال، اردوغان نظریه‌ای اقتصادی خاص خود دارد، که تنها خودش مدافع آن است، و بنابراین بالابردن نرخ بهره به جای آن که طبق نظر سرشناسان دوآتشه لیبرال

موجب عقب راندن تورم شود، موجب بیشتر شدن آن می شود. بنابراین، به رغم ناکامی های اوت ۲۰۱۸، که دلار بدون آن که بانک مرکزی ترکیه واکنشی نشان دهد از مرز ۷ لیره ترک گذشت، نرخ بهره افزایش نمی یابد. اما، یک هفته درمیان تامین مالی بانک ها تعلیق می شود و این امر موجب کاهش میزان لیره ترک شده و در نتیجه به صورت نظری فشار بر مبادلات ارزی را کم می کند.

راه چاره موقت دیگر، ذخیره های بانک مرکزی ترکیه ۲۸ میلیارد دلار برآورد شده که بیش از ۴۰ درصد وام های کوتاه مدت بانک های ترکیه است که کاری است که معمولاً یک بانک ناشر اسکناس نمی کند. این امر ناشی از دلاری کردن فزاینده پس اندازهای کشور (حساب های پس انداز دلاری بیش از حساب ها به لیره ترک است) و بیش از ۸۰ میلیارد دلار سپرده دلاری نزد بانک ها وجود دارد. اما موسسات نیز تعهداتی دارند که از ۱۰۰ میلیارد دلار بیشتر است و برای خروج از تورم و رکود، چنان که اخیراً آلبایارک وعده داده، باید بخش بانکی خود را از شر وام های معیوب (وام های با وثیقه نامناسب)، که مانع از تامین مالی رونق اقتصادی می شود، خلاص کنند. در طول ۱۰ سال، موسسات ترک برای ساختن «مدل ترک» که تغذیه کننده دموکراسی و بازار است، به وام دهندگان خارجی روآورده اند. امری که در زمان «بهار عرب» در سال ۲۰۱۱ در محافل رهبران غربی رایج بود. بحران ماه اوت ۲۰۱۸ که ۳۰ درصد بر میزان صورت حساب ها افزود، مانع از آن شد که بدهکاران وام های خود را بازپرداخت کنند.

تنش با واشنگتن

بنابراین باید کاری کرد. بازسازی ساختاری بخش سوخت (۱۳ میلیارد دلار) بین خزانه داری و بانک ها، غالباً خارجی، در جریان گفتگو است. بنابراین اعلام رویترز (۱) نخستین نشست در آوریل گذشته بدون نتیجه برگزار شده است. بانکداران برای ایجاد تعادل خواستار افزایش نرخ برق هستند تا تولیدکنندگان به سوددهی برسند. تجدید انتخابات شهرداری استانبول در ۲۳ ژوئن این امر را به تعویق می اندازد.

این امر برای جهاد مالی ترکیه تنها یک آغاز است زیرا در پی آن می باید به بخش های املاک و ساختمان حمله کرد که بدهی کوتاه مدت دچار مشکل شده آن سنگین تر هم هست (بنابر ارزیابی های خصوصی بیش از ۷۰ میلیارد دلار).

در محله بازرگانی لوان استانبول، روحیه مدیران خراب است. سازمان کارفرمایی «انجمن صنایع و بازرگانی ترکیه» (Tusiad) در نیمه ماه مه از تهدیدهایی که بر اقتصاد و دموکراسی سنگینی می کند انتقاد کرد و اردوغان را واداشت که پاسخ دهد: «حساب ها بعد تسویه خواهد شد». دولت اردوغان که هوادار «خیلی دیر، خیلی کم» است، در عین حال قربانی ۴ معضل است: ناکامی های انتخاباتی، سقوط آزاد ذخایر ارزی، فقدان سیاست اقتصادی جدی و روابط بد با واشنگتن که نجات از بحران سال ۱۹۹۸ به لطف آن انجام شده بود.

Orient XXI .

نشریه اینترنتی درباره سیاست، فرهنگ، اجتماع، اقتصاد، دیپلوماسی ژوئن ۲۰۱۹

خرید سامانه دفاع ضد موشکی اس-۴۰۰ از روسیه موجب ناخرسندی دولت ترامپ شده که فشارهای خود را تشدید می کند تا ارتش ترکیه از این کار منصرف شود. امری که تا به حال بی نتیجه مانده است. اما جلوگیری از بالارفتن نرخ بهره از ژانویه ۲۰۱۹ که توسط بانک مرکزی آمریکا (FED) زیر فشار رئیس جمهوری دونالد ترامپ تصمیم آن گرفته شده، جذابیت دلار آمریکا برای سوداگران را کاهش داده است. این امر مشکلات مالی اردوغان را حل نمی کند، اما امیدهای بی تردید خیلی خوشبینانه وزیر دارایی مبنی بر این که رکود در نیمه دوم سال جاری پس از انتخابات ۲۳ ژوئن در استانبول پایان پذیرد را تقویت می کند.

-۱

[« Exclusive : Turkey presses banks to agree high-stakes bailout of bad energy loans », 13 mai 2019.](#)